

HE 312/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia. Lakiin tehtäisiin sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisen rakenneuudistuksen johdosta välttämättömät muutokset, jotta palveluiden jatkuvuus voitaisiin turvata sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
3 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	3
3.1 Keskeiset ehdotukset.....	3
3.2 Pääasialliset vaikutukset.....	4
3.2.1 Taloudelliset vaikutukset	4
3.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	4
3.2.3 Vaikutukset asiakkaisiin.....	4
4 Muut toteuttamisvaihtoehdot	5
5 Säännöskohtaiset perustelut	5
6 Lakia alemman asteinen sääntely	7
7 Voimaantulo	7
8 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	7
9 Suhde perustuslakiin ja säätämjärjestys	7
LAKIEHDOTUS	9
Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta	9
LIITE	13
RINNAKKAISTEKSTI.....	13
Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta	13

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Hallituksen esitysluonnos on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Hallituksen esityksen valmistelu aloitettiin, kun selvisi, että eduskunta ei ehdi käsitellä vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistusta koskevaa hallituksen esitystä (HE 191/2022) siten, että uusi vammaispalvelulaki ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977, jäljempänä kehitysvammalaki) muutokset voisivat tulla voimaan 1.1.2023 yhtä aikaa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen rakenneuudistuksen (jäljempänä sote-uudistus) kanssa. Koska kyse on sote-uudistuksen edellyttämistä teknisluonteisista muutoksista, esityksestä ei ole järjestetty erillistä kuulemiskierrosta. Nyt muutettavaksi ehdotettavat asiat sisältyvät lausuntokierroksella olleeseen vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistukseen ja siihen lausuntokierroksen perusteella jatkovalmistelussa tehtyihin muutoksiin. Esitystä koskevat asiakirjat ovat saatavilla osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella STM 116:00/2022.

2 Nykytila ja sen arviointi

Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen sekä muiden erikseen säädettävien palveluiden ja tehtävien järjestämisvastuu siirretään kunnilta uusille hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien tehtävät siirtyvät myös hyvinvointialueille. Julkisessa hallinnossa on jatkossa kolme organisatorisesti itsenäistä toimijaa: valtio, hyvinvointialueet ja kunnat (HE 241/2020 vp). Palveluiden jatkuvuuden ja erillisten organisaatioiden välisen yhteistyön turvaaminen edellyttävät muutoksia kehitysvammalakiin.

Vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä loma-ajan toiminnan järjestäminen jatkossa kunnan ja hyvinvointialueiden yhteistyönä on yksi tarvittavista muutoksista.

Ilman muutosta laki ei vastaa myöskään Uudenmaan erillisratkaisusta johtuviin tarpeisiin vaativien kehitysvammaisten erityishuollon palveluiden tuottamisessa kehitysvammapsykiatrian osastoilla.

3 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

3.1 Keskeiset ehdotukset

Kehitysvammalakiin tehtäisiin välttämättömät palveluiden jatkuvuuteen liittyvät muutokset erityishuoltopiirien purkautuessa ja hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa uusina organisaatioina.

Kehitysvammalakiin lisättäisiin säännös, joka mahdollistaa kuntien ja hyvinvointialueiden välisen yhteistyön erityishuoltona järjestettävän vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä loma-aikaisen toiminnan järjestämisessä ja tuottamisessa.

Kehitysvammalakiin lisättäisiin säännös, joka mahdollistaa tahdosta riippumattoman erityishuollon tuottamisen kehitysvammapsykiatrian osastoilla sekä välttämättömien rajoitustoimintapiteiden käyttämisen näillä osastoilla. Tarve sääntelyyn on erityisesti HUS:n tuottaessa toimintaa jatkossa.

Sote-uudistuksen tultua voimaan hyvinvointialueilla ei ole erityishuollon johtoryhmää. Erityishuollon järjestämiseksi hyvinvointialueilla on kuitenkin oltava vastaava ryhmä. Kehitysvammalakea muutettaisiin tältä osin vastaamaan vammaispalvelulainsäädännön uudistuksessa ehdotettua.

3.2 Pääasialliset vaikutukset

3.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia.

3.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

Hyvinvointialue voisi hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä loma-ajan toimintaa siten, että hyvinvointialueen ei tarvitsisi kilpailuttaa palvelua eikä kunnalta edellytetäisi palvelun yhtiöittämistä. Tämä mahdollistaisi palvelun tarkoituksemukaisen järjestämisen jatkossakin sosiaalipalveluiden ja opetustoimen yhteistyönä.

Hyvinvointialueilla olisi erityishuollon järjestämisvastuu, mutta kehitysvammapsykiatrian osastoilla olisi mahdollista tuottaa palvelua. Kehitysvammapsykiatrian osastojen lisäämisellä lakiin turvattaisiin palvelun jatkuvuus sekä asiantuntemuksen säilyminen yksiköissä, joissa on tähänkin asti järjestetty erityishuoltoa. Palveluntuottajan mahdollisuus käyttää laillisesti rajoitustoimenpiteitä kehitysvammapsykiatrian osastoilla turvattaisiin. Rajoitustoimenpiteiden käytämisestä säädetään kehitysvammalaisissa.

Sote-uudistuksen johdosta erityishuoltopiirit purkautuvat eikä jatkossa ole erityishuollon johtoryhmää. Erityishuollon järjestämiseksi hyvinvointialueilla on oltava vastaava ryhmä. Vammaispalvelulainsäädännön uudistamista koskevassa esityksessä on ehdotettu, että jatkossa hyvinvointialueilla olisi vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä ja päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä. Lain muuttaminen vastaamaan tältä osin vammaispalvelulainsäädännön uudistuksessa ehdotettua selkeyttäisi kaikkien toimijoiden osalta tilannetta väliaikana.

3.2.3 Vaikutukset asiakkaisiin

Hyvinvointialue voisi hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä loma-ajan toimintaa, jota voitaisiin tarvittaessa järjestää koulun tiloissa hyödyntäen koulunkäyntiavustajien työpanosta. Tällä turvattaisiin asiakkaille palvelun jatkuvuus ilman katkoksia sosiaalipalveluiden järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille.

Tahdosta riippumatonta erityishuoltoa voisi jatkossa järjestää myös kehitysvammapsykiatrian osastoilla. Osastoilla olisi myös mahdollista käyttää välttämättömiä rajoitustoimenpiteitä. Muutoksen tarkoituksena on mahdollistaa palvelun jatkuvuus ilman katkoksia yksiköissä, joissa on tähänkin asti järjestetty erityishuoltoa. Koska yksiköissä on tarve käyttää välttämättömiä rajoitustoimenpiteitä, on asiakkaiden oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että rajoitustoimenpiteiden käyttö perustuu lakiin.

Lain muuttaminen vastaamaan asiantuntijaryhmien osalta vammaispalvelulainsäädännön uudistuksessa ehdotettua on tärkeää asiakkaiden oikeusturvan kannalta. Ilman muutosta kehitysvammalaisissa on säädetty vain yhdestä asiantuntijaryhmästä. On kuitenkin tärkeää, että yksi ryhmä päättää tahdosta riippumattomasta erityishuollosta ja toinen ryhmä suorittaa tahdosta

riippumattoman erityishuollon edellytyksenä olevan tutkimuksen ja antaa kannanoton edellytyksistä määrätä henkilö erityishuoltoon tahdostaan riippumatta.

4 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Ensisijainen vaihtoehto olisi ollut vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistuksen hyväksyminen eduskunnassa siten, että se olisi voinut tulla voimaan yhtä aikaa sote-uudistuksen kanssa. Koska se on osoittautunut epätodennäköiseksi eduskunnan ruuhkautuneen ja kiireisen aikataulun vuoksi, toissijaisena vaihtoehtona turvataan erillisinä organisaatioina jatkavien hyvinvointialueiden ja kuntien sekä HUS:n mahdollisuudet järjestää välttämättömät palvelut siten, että niiden saumaton jatkuvuus turvataan erityishuoltopiirien purkautuessa.

Tehdyt muutosesitykset turvaisivat palveluiden saamisen sen ajan, joka joudutaan odottamaan vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistuksen voimaantuloa.

Valmistelun aikana arvioitiin tarvetta sisällyttää esitykseen säännökset niin sanotusta kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta osana erityishuoltoa. Esityksen kiireellisyydestä johtuen lakiin tehtäisiin palveluiden jatkuvuuden kannalta vain välttämättömimmät muutokset. Kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta luopuminen asteittain on perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä osana vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistusta. Koska kokonaisuudistus lähtee siitä, että kuntouttavaa varhaiskasvatusta ei järjestettäisi uuden vammaispalvelulain perusteella, valmistelussa ei nähty tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa erillisiä säännöksiä kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestämisestä välivaiheessa. Esitys merkitsee sitä, että oikeuteen saada kuntouttavaa varhaiskasvatusta ei tulisi muutoksia tänä väliaikana.

Vaihtoehto olisi jättää edellä kuvatut muutokset lakiin tekemättä. Tällöin jäisi tulkinnanvaraiseksi, voiko hyvinvointialue hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä loma-ajan toimintaa kilpailuttamatta palvelua ja ilman, että kunnan tulisi yhtiöittää palvelu. Tämä voisi vaikuttaa myös asiakkaiden palvelun jatkuvuuteen siirryttäessä hyvinvointialueille. Muutos on laajasti kannatettu.

Jos tahdosta riippumatonta erityishuoltoa ei olisi mahdollista järjestää eikä rajoitustoimenpiteitä käyttää kehitysvammapsykiatrian osastolla, erityishuollon palveluiden jatkuvuutta siinä yksikössä, jossa niitä on tähän asti järjestetty, ei voitaisi turvata. Tällöin ei voitaisi turvata myöskään riittävää asiantuntemuksen pysyvyyttä.

Jos lakiin ei tehtäisi muutoksia koskien erityishuollon johtoryhmän korvaavia asiantuntijaryhmiä, hyvinvointialueilla tulisi perustaa vuoden alussa vaadittu asiantuntijaryhmä ja myöhemmin vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistuksen edellyttämät uudenlaiset asiantuntijaryhmät. Lisäksi asiakkaan oikeusturva vaarantuisi, koska laissa olisi säädetty vain yhdestä asiantuntijaryhmästä.

5 Säännöskohtaiset perustelut

1 b ja 37 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutetaan maininnaksi vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä ja päätöksiä tekevästä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä.

2 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin kunnan mahdollisuudesta toimia yksilöllisen hoidon ja huolenpidon, käytännössä aamu- ja iltapäivätoiminnan tai loma-ajan toiminnan palveluntuottajana. Hyvinvointialue voisi hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten yksilöllistä hoitoa ja huolenpitoa, jota voitaisiin tarvittaessa järjestää

koulun tiloissa hyödyntäen koulunkäyntiavustajien työpanosta. Hyvinvointialueen ei tarvitsisi kilpailuttaa palvelua eikä kunnalta edellytettäisi palvelun yhtiöittämistä.

Yksilöllisessä hoidossa ja huolenpidossa on kyseessä tehtävä, jossa on tarkoituksenmukaista tuottaa palvelu kuntien opetustoimen ja hyvinvointialueiden yhteistyössä siten, että molempien tavoitteet palveluiden tuotannolle täyttyvät. Yhteistoiminta täyttää hankintalain (1397/2016) 16 §:n mukaiset edellytykset palveluiden hankinnasta toiselta hankintayksiköltä. Hyvinvointialue voisi hankkia palvelut kunnalta ilman tarjouskilpailua. Kunnan osalta kyseessä on opetustoimeen liittyvä tehtävä, jota ei ole pidettävä kuntalain (410/2015) 126 §:n mukaisena kilpailutilanteessa markkinoilla hoidettavana tehtävänä. Kunta voi tuottaa palvelun yhtiöittämättä. Jotta asia ei jäisi tulkinnanvaraiseksi, tässä momentissa säädettäisiin kunnan oikeudesta tuottaa hyvinvointialueelle kehitysvammalaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivä- tai loma- ajan toimintana toteutettavaa yksilöllistä hoitoa ja huolenpitoa.

Tämä hankintayksiköiden välinen horisontaalinen yhteistyö olisi myös EU:n kilpailulainsäädännön mukaista. Esitys täyttää Euroopan parlamentin ja neuvoston hankintadirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU julkisista hankinnoista ja direktiivi 2004/18/EY kumoamisesta) ja sitä selkeyttävät oikeuskäytännön vaatimukset.

23 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutetaan maininnaksi päätöksiä tekevistä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä. Lisäksi muutettaisiin ryhmältä edellytettävä asiantuntemus vastaamaan vammaispuolustuslain säädännön uudistuksessa esitettyä. Tekemällä muutos tässä vaiheessa päästään hyvinvointialueilla perustamaan heti kokoonpanoltaan oikeanlaiset ja oikean nimiset ryhmät ja vältytään jatkuvilta muutoksilta. Tahdosta riippumattomassa erityishuollossa on oikeusturvan kannalta tärkeää, että asiantuntijaryhmä ja päätöksiä tekevä ryhmä muodostuvat eri henkilöistä.

31, 34, 36, 42 e ja 80 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutetaan maininnaksi päätöksiä tekevistä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä.

32 §. Pykälän 2 momentissa säädetään niistä toimintayksiköistä, jotka voivat tuottaa tahdosta riippumatonta erityishuoltoa.

Termi tehostettu palveluasuminen ehdotetaan korvattavaksi sosiaalihuoltolakiin lisätyssä (laki 790/2022) 21 c §:ssä käytetyllä termillä ympärivuorokautinen palveluasuminen.

Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi terveydenhuoltolain (1326/2010) 67 §:n 1 momentissa tarkoitettu kehitysvammapsykiatrian osasto. Lisäys tehtäisiin Etevan kuntayhtymän aiemmin järjestämien palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi Uudellamaalla HUS Helsingin yliopistollisen sairaalan toteuttamana. Koska kyseessä on sosiaalihuollon palvelu, palvelun järjestäjinä toimisivat hyvinvointialueet.

Lisäksi maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutettaisiin maininnaksi päätöksiä tekevistä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä.

33 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutetaan maininnaksi päätöksiä tekevistä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä. Lisäksi viittaukset hallintolakiin (434/2003) muutettaisiin aineellisiksi viittauksiksi, jotta viittaukset vastaisivat nykyisiä lainvalmisteluohjeita.

38 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että maininta vaativan tuen asiantuntijaryhmästä muutetaan maininnaksi päätöksiä tekevästä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä. Lisäksi pykälään ehdotetaan kielellistä korjausta.

42 b §. *Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin 32 §:ään. Muutoksella mahdollistettaisiin välttämättömien rajoitustoimenpiteiden käyttö kehitysvammapsykiatrian osastolla.

6 Lakia alemman asteinen sääntely

Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen rakenneuudistus edellyttää muutoksia myös lakia alemman asteiseen sääntelyyn, koska vammaispolvelulainsäädännön uudistus ei ehdi tulla voimaan 1.1.2023. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettuun asetukseen (759/1987) ja kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun asetukseen (988/1977) tehtäisiin sote-uudistuksesta johtuvat tekniset muutokset.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2023.

8 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Tämä esitys liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan vammaispolvelainsäädännön kokonaisuudistusta koskevaan hallituksen esitykseen (HE 191/2022). Koska kokonaisuudistus ei tule voimaan ehdotetussa ajassa, tällä esityksellä ehdotetaan muutettavaksi kehitysvammalakia välttämättömin osin.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotettu sääntely on kiinteässä yhteydessä perustuslain 7 §:ään, jossa turvataan oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Julkisen vallan on itse pidättyvävä loukkaamasta näitä oikeuksia, mutta sen on myös luotava olosuhteet, joissa kyseiset perusoikeudet nauttivat suojaa yksityisiä loukkauksia vastaan. Henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan. Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen antaa suojaa henkilöön käyviä tarkastuksia ja pakolla toteutettavia lääketieteellisiä tai vastaavia toimenpiteitä vastaan.

Perusoikeuksia koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan henkilökohtaisen koskemattomuuden asema perusoikeutena asettaa siihen puuttumiselle korkean kynnyksen. Rajoitusten tulee perustua lakiin ja täyttää tulkintakäytännössä täsmennyvät hyväksyttävyyss- ja välttämättömyysvaatimukset. Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut itsemääräämisoikeuden kiinnittyvän useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä perustuslain 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta. Perustuslailla suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan (ks. esim. PeVL 15/2015 vp, s. 3 ja PeVL 12/2016 vp, s. 2, PeVL 10/2012 vp, s. 2/II ja PeVL 24/2010 vp, s. 3/I).

Tahdosta riippumattoman erityishuollon tai rajoitustoimenpiteiden käytön soveltamisala ei laajene, vaan HUS jatkaa toimintaa kuten Eteva kuntayhtymä, mutta terveydenhuollon organisaationa siten, että järjestämisvastuussa ovat hyvinvointialueet. Koska yksiköissä on tarve käyttää

välttämättömiä rajoitustoimenpiteitä, on asiakkaiden oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että rajoitustoimenpiteiden käyttö perustuu kehitysvammalakiin.

Ehdotettu muutos asiantuntijaryhmiin on tärkeä asiakkaiden oikeusturvan kannalta järjestettävässä tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. On tärkeää, että yksi ryhmä päättää tahdosta riippumattomasta erityishuollosta ja toinen ryhmä tekee tahdosta riippumattoman erityishuollon edellytyksenä olevan tutkimuksen ja antaa kannanoton edellytyksistä määrätä henkilö erityishuoltoon tahdostaan riippumatta.

Ehdotetuilla muutoksilla on myös kiinteä yhteys perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle osoitettuun tehtävään turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä sekä tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslain säännöksellä ei määritellä näiden palveluiden järjestämistapaa, vaan sillä veloitetaan julkinen valta turvaamaan palveluiden saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II). Palveluiden riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palveluiden tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 30/2013 vp, s. 3/I).

Lakiin ehdotetaan muutosta, jonka johdosta hyvinvointialue voisi hankkia kunnalta koulua käyvien vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä loma-ajan toimintaa, jota voitaisiin tarvittaessa järjestää koulun tiloissa hyödyntäen koulunkäyntiavustajien työpanosta. Tällä turvattaisiin palvelun jatkuvuus ilman katkoksia sosiaalipalveluiden järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 b ja 23 §, 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 ja 3 momentti, 33 §:n 1 ja 3 momentti, 34, 36 ja 37 §, 38 §:n 2 momentti, 42 b §:n 1 ja 2 momentti sekä 42 e ja 80 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 b ja 23 §, 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 3 momentti, 33 §:n 1 ja 3 momentti, 34, 36 ja 37 §, 38 §:n 2 momentti, 42 e ja 80 § laissa 609/2022 sekä 32 §:n 2 momentti ja 42 b §:n 1 ja 2 momentti laissa 381/2016, sekä *lisätään* 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 26/1984 ja 1369/1996, uusi 2 momentti seuraavasti:

1 b §

Siltä osin kuin tämän lain säännökset koskevat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 24 kohdan mukaista hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan maakunnan kuntiin ja mitä tässä laissa säädetään vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä ja päätöksiä tekevästä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä, Ahvenanmaan maakunnassa vastaaviin asiantuntijaryhmiin.

2 §

Kunta voi tuottaa 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua yksilöllistä hoitoa ja muuta huolenpitoa siltä osin, kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.

23 §

Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella on oltava vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä ja päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.

Päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen viranhaltijaa siten, että asiantuntijaryhmässä on edustettuna lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

31 §

Erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta päättää päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.

32 §

Tahdosta riippumaton erityishuolto toteutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 c §:ssä tarkoitetun ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä, sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitetussa laitoksessa tai terveydenhuoltolain (1326/2010) 67 §:n 1 momentissa tarkoitetulla kehitysvammapsykiatrian osastolla taikka vastaavassa yksityisessä toimintayksikössä, jossa on riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seurantaa varten.

Henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on tehtävä päätöksiä tekeväille vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle kirjallinen hakemus. Hakemuksen on oikeutettu tekemään henkilön laillinen edustaja taikka hänen omaisensa tai muu läheisensä.

33 §

Jos päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä 32 §:ssä tarkoitetun hakemuksen ja muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusten ja selvitysten johdosta katsoo olevan ilmeistä, että edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ovat olemassa, asiantuntijaryhmän on määrättävä henkilö toimitettavaksi tutkimukseen 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun erityishuollon toimintayksikköön. Tutkimukseen määräämisestä on tehtävä kirjallinen päätös kiireellisissä tilanteissa viivytyksettä ja muulloin viimeistään seitsemän päivän kuluessa 32 §:ssä tarkoitetun hakemuksen saapumisesta. Ennen tutkimukseen määräämistä on selvittävä henkilön oma mielipide. Henkilön ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kuulemisesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*, 9 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa henkilön palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisella tai muulla läheisellä varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Lisäksi alaikäisen henkilön vanhemmille ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut välittömästi ennen tutkimukseen määräämistä, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Kun tutkimus on suoritettu, päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän on päätettävä, määrätäänkö henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta. Päätös on tehtävä kirjallisesti viimeistään 14 päivän kuluessa tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Päätöksen on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa. Päätös henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on välittömästi, kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa sen tekemisestä, alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Hallinto-oikeuden tulee käsitellä asia kiireellisenä.

34 §

Erityishuollon yksilölliseksi toteuttamiseksi päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tai sen määräämissä rajoissa toimintayksikön vastaavan johtajan tulee hyväksyä erityishuolto-ohjelma jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten. Ohjelma on mahdollisuuksien mukaan laadittava yhteistyössä henkilön itsensä ja hänen laillisen edustajansa tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön

laillisen edustajan taikka hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvan omaisensa tai muun läheisensä sekä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän kanssa. Ohjelmaa on tarpeen mukaan tarkistettava.

36 §

Aluehallintovirasto voi määrätä erityishuolto-ohjelmaa oikaistavaksi tarpeelliseksi katsomiltaan osin, milloin henkilö itse tai hänen huoltajansa tai muu edunvalvoijansa taikka päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä katsoo, ettei ohjelma ole tarkoituksemukainen.

37 §

Jos erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta määrättyä henkilöä tutkittaessa tai hänen hoitoaan ja huolenpitoaan järjestettäessä käy ilmi, että edellytykset määrätä henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta puuttuvat, päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tai mielenterveyslain (1116/1990) 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän esityksestä heti tehtävä päätös tahdosta riippumattoman erityishuollon lopettamisesta.

38 §

Erityishuollon toimintayksikköön tahdosta riippumatta määrättyllä henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi erityishuollon kestäessä myös ennen puolen vuoden enimmäisajan täyttymistä. Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on mainittu oikeus sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön lisäksi hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisellaan tai muulla läheisellään. Jos aiemmin tehdystä arvioinnista on kulunut alle kuukausi, ja on ilmeistä, että muutosta henkilön tilassa ei ole tapahtunut, voidaan arvio jättää tekemättä. Arvion tekemättä jättämisen peruste on kirjattava asiakasasiakirjoihin.

42 b §

Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala

Erityishuollossa voidaan jäljempänä säädetyin edellytyksin käyttää 42 f–42 n §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä järjestettäessä sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitettua ympärivuorokautista palveluasumista, sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitettuja laitospalveluja tai terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoidtoa taikka vastaavia yksityisiä palveluja. Jäljempänä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua muuta kuin lyhytkestoista poistumisen estämistä voidaan käyttää vain tahdosta riippumattomassa erityishuollossa.

Edellytyksenä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lisäksi, että palveluja järjestävällä tai tuottavalla toimintayksiköllä on käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seuranta varten.

42 e §

Rajoitustoimenpiteiden käytön arviointi ja vähentäminen

Jos erityishuoltoa annettaessa on käytetty 42 f–42 n §:ssä tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on viipymättä arvioitava rajoitustoimenpiteen käyttöön johtaneita syitä ja keinoja, joiden avulla voidaan jatkossa vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä yksikössä. Jos muussa kuin tahdosta riippumattomassa erityishuollossa olevan henkilön erityishuollossa on käytetty toistuvasti tai pitkäaikaisesti 42 j, 42 l tai 42 m §:ssä tai 42 n §:n 2 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on arvioitava, täyttyvätkö henkilön kohdalla 32 §:n 1 momentissa tarkoitettut edellytykset henkilön määräämiselle tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon, ja saatettava kysymys tarvittaessa päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi.

80 §

Muuhun kuin 81 a §:ssä tarkoitettuun päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhaakuun hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 24.11.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 b ja 23 §, 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 2 ja 3 momentti, 33 §:n 1 ja 3 momentti, 34, 36 ja 37 §, 38 §:n 2 momentti, 42 b §:n 1 ja 2 momentti sekä 42 e ja 80 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 b ja 23 §, 31 §:n 2 momentti, 32 §:n 3 momentti, 33 §:n 1 ja 3 momentti, 34, 36 ja 37 §, 38 §:n 2 momentti, 42 e ja 80 § laissa 609/2022 sekä 32 §:n 2 momentti ja 42 b §:n 1 ja 2 momentti laissa 381/2016, sekä lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 26/1984 ja 1369/1996, uusi 2 momentti seuraavasti:

Vahvistettu laki

Ehdotus

1 b §

1 b §

Siltä osin kuin tämän lain säännökset koskevat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 24 kohdan mukaista hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan maakunnan kuntiin ja mitä tässä laissa säädetään vaativan tuen asiantuntijaryhmästä, Ahvenanmaan maakunnassa vastaavaan asiantuntijaryhmään.

Siltä osin kuin tämän lain säännökset koskevat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 24 kohdan mukaista hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan maakunnan kuntiin ja mitä tässä laissa säädetään vaativan *moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä ja päätöksiä tekevästä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä*, Ahvenanmaan maakunnassa *vastaaviin asiantuntijaryhmiin*.

2 §

2 §

Erityishuoltoon kuuluvia palveluksia ovat, sen mukaan kuin asetuksella tai tämän lain nojalla muutoin säädetään tai määrätään:

- 1) tutkimus, joka käsittää erityishuollon yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset selvitykset sekä soveltuvuuskokeet;
- 2) terveydenhuolto;
- 3) tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus;

Erityishuoltoon kuuluvia palveluksia ovat, sen mukaan kuin asetuksella tai tämän lain nojalla muutoin säädetään tai määrätään:

- 1) tutkimus, joka käsittää erityishuollon yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset selvitykset sekä soveltuvuuskokeet;
- 2) terveydenhuolto;
- 3) tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus;

Vahvistettu laki

- 4) työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta;
- 5) henkilökohtaisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen;
- 6) yksilöllinen hoito ja muu huolenpito;
- 7) henkilön aviopuolison, vanhempien ja muiden perheenjäsenten, muun huoltajan tai hänelle muuten läheisen henkilön ohjaus ja neuvonta;
- 8) tiedotustoiminnan harjoittaminen erityis-huoltopalveluksista;
- 9) kehityshäiriöiden ehkäisy; sekä
- 10) muu vastaava erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta.

23 §

Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella on vaativan tuen asiantuntijaryhmä.

Vaativan tuen asiantuntijaryhmän jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen johtavaa viranhaltijaa siten, että toimielimessä on edustettuna lääketieteellinen, kasvatustieteellinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

31 §

Erityishuoltoon pyrkimistä koskeva aloite tulee tehdä hyvinvointialueelle.

Erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta päättää hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmä, *jollei hyvinvointialueen hallintosäännössä toisin määrätä.*

32 §

Henkilö voidaan määrätä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta, jos:

Ehdotus

- 4) työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta;
- 5) henkilökohtaisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen;
- 6) yksilöllinen hoito ja muu huolenpito;
- 7) henkilön aviopuolison, vanhempien ja muiden perheenjäsenten, muun huoltajan tai hänelle muuten läheisen henkilön ohjaus ja neuvonta;
- 8) tiedotustoiminnan harjoittaminen erityis-huoltopalveluksista;
- 9) kehityshäiriöiden ehkäisy; sekä
- 10) muu vastaava erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta.

Kunta voi tuottaa 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua yksilöllistä hoitoa ja muuta huolenpitoa siltä osin, kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.

23 §

Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella on *oltava* vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä ja päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.

Päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen viranhaltijaa siten, että *asiantuntijaryhmässä* on edustettuna lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

31 §

Erityishuoltoon pyrkimistä koskeva aloite tulee tehdä hyvinvointialueelle.

Erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta päättää *päätöksiä tekevä* vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.

32 §

Henkilö voidaan määrätä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta, jos:

1) hän ei kykene tekemään hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia;

2) hän todennäköisesti vakavasti vaarantaa terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta; ja

3) hänen hoitoaan ja huolenpitoaan ei voida järjestää muulla tavoin.

Tahdosta riippumaton erityishuolto toteutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehostetun palveluasumisen yksikössä tai 22 §:ssä tarkoitetussa laitoksessa taikka vastaavassa yksityisessä sosiaalihuollon toimintayksikössä tai laitoksessa, jossa on riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seuranta varten.

Henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on tehtävä hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmälle kirjallinen hakemus. Hakemuksen on oikeutettu tekemään henkilön laillinen edustaja taikka hänen omaisensa tai muu läheisensä.

Jollei 3 momentissa tarkoitettuja hakemuksen tekemiseen oikeutettuja ole tai jolleivät he suostu hakemuksen tekemiseen, hakemuksen voi tehdä myös sen hyvinvointialueen hallintosäännössä tehtävään määrätty viranhaltija, jonka alueella henkilö oleskelee. Vastaavin edellytyksin voi hakemuksen rangaistuslaitoksessa olevan osalta tehdä laitoksen johtaja.

33 §

Jos hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmä 32 §:ssä tarkoitetun hakemuksen ja muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusten ja selvitysten johdosta katsoo olevan ilmeistä, että edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ovat olemassa, vaativan tuen asiantuntijaryhmän on määrättävä henkilö toimitettavaksi tutkimukseen 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun eri-

1) hän ei kykene tekemään hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia;

2) hän todennäköisesti vakavasti vaarantaa terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta; ja

3) hänen hoitoaan ja huolenpitoaan ei voida järjestää muulla tavoin.

Tahdosta riippumaton erityishuolto toteutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 c §:ssä tarkoitetun ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä, sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitetussa laitoksessa tai terveydenhuoltolain (1326/2010) 67 §:n 1 momentissa tarkoitettulla kehitysvammapsykiatrian osastolla taikka vastaavassa yksityisessä toimintayksikössä, jossa on riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seuranta varten.

Henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on tehtävä päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle kirjallinen hakemus. Hakemuksen on oikeutettu tekemään henkilön laillinen edustaja taikka hänen omaisensa tai muu läheisensä.

Jollei 3 momentissa tarkoitettuja hakemuksen tekemiseen oikeutettuja ole tai jolleivät he suostu hakemuksen tekemiseen, hakemuksen voi tehdä myös sen hyvinvointialueen hallintosäännössä tehtävään määrätty viranhaltija, jonka alueella henkilö oleskelee. Vastaavin edellytyksin voi hakemuksen rangaistuslaitoksessa olevan osalta tehdä laitoksen johtaja.

33 §

Jos päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä 32 §:ssä tarkoitettun hakemuksen ja muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusten ja selvitysten johdosta katsoo olevan ilmeistä, että edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ovat olemassa, asiantuntijaryhmän on määrättävä henkilö toimitettavaksi tutkimukseen 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun eri-

tyishuollon toimintayksikköön. Tutkimukseen määräämisestä on tehtävä kirjallinen päätös kiireellisissä tilanteissa viivytyksettä ja muulloin viimeistään seitsemän päivän kuluessa 32 §:ssä tarkoitetun hakemuksen saapumisesta. Ennen tutkimukseen määräämistä on selvitettävä henkilön oma mielipide. Henkilön ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kuulemisesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*, 9 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa henkilön palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaiselle tai muulle läheiselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi *hallintolaissa säädetyllä tavalla*. Lisäksi alaikäisen henkilön vanhemmille ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut välittömästi ennen tutkimukseen määräämistä, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi *hallintolaissa säädetyllä tavalla*.

Henkilöä voidaan pitää tutkittavana enintään 14 päivää tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Tutkittavana pitäminen on lopetettava heti, jos tutkimusaikana ilmenee, ettei henkilön määräämiseen erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ole edellytyksiä. Laillistetun lääkärin, laillistetun psykologin ja laillistetun sosiaalityöntekijän, jotka ovat virkasuhteessa ja perehtyneet kehitysvammahuoltoon, sekä tarvittaessa muiden sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden on suoritettava henkilöä koskeva tutkimus. Tutkimusta suoritettaessa on otettava huomioon henkilön sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeen taikka toimintakyvyn arviointia varten aiemmin tehdyt selvitykset. Tutkimusta suoritettaessa on selvitettävä lisäksi henkilön oma mielipide ja varattava henkilölle ja muille 1 momentissa tarkoitetuille tahoille tilaisuus tulla kuulluksi hallintolaissa säädetyllä tavalla. Tutkimuksesta on laadittava tutkimuksen suorittaneiden lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän allekirjoittama tutkimuslausunto, jonka on sisällettävä perusteltu kannan-

tyishuollon toimintayksikköön. Tutkimukseen määräämisestä on tehtävä kirjallinen päätös kiireellisissä tilanteissa viivytyksettä ja muulloin viimeistään seitsemän päivän kuluessa 32 §:ssä tarkoitetun hakemuksen saapumisesta. Ennen tutkimukseen määräämistä on selvitettävä henkilön oma mielipide. Henkilön ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kuulemisesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*, 9 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa henkilön palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaiselle tai muulle läheiselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. *Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään*. Lisäksi alaikäisen henkilön vanhemmille ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut välittömästi ennen tutkimukseen määräämistä, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. *Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään*.

Henkilöä voidaan pitää tutkittavana enintään 14 päivää tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Tutkittavana pitäminen on lopetettava heti, jos tutkimusaikana ilmenee, ettei henkilön määräämiseen erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ole edellytyksiä. Laillistetun lääkärin, laillistetun psykologin ja laillistetun sosiaalityöntekijän, jotka ovat virkasuhteessa ja perehtyneet kehitysvammahuoltoon, sekä tarvittaessa muiden sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden on suoritettava henkilöä koskeva tutkimus. Tutkimusta suoritettaessa on otettava huomioon henkilön sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeen taikka toimintakyvyn arviointia varten aiemmin tehdyt selvitykset. Tutkimusta suoritettaessa on selvitettävä lisäksi henkilön oma mielipide ja varattava henkilölle ja muille 1 momentissa tarkoitetuille tahoille tilaisuus tulla kuulluksi hallintolaissa säädetyllä tavalla. Tutkimuksesta on laadittava tutkimuksen suorittaneiden lääkärin, psykologin ja so-

otto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa.

Kun tutkimus on suoritettu, hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmän on päätettävä, määrätäänkö henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta. Päätös on tehtävä kirjallisesti viimeistään 14 päivän kuluessa tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Päätöksen on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa. Päätös henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on välittömästi, kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa sen tekemisestä, alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Hallinto-oikeuden tulee käsitellä asia kiireellisenä.

34 §

Erityishuollon yksilölliseksi toteuttamiseksi hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmän tai sen määräämissä rajoissa toimintayksikön vastaavan johtajan tulee hyväksyä erityishuolto-ohjelma jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten. Ohjelma on mahdollisuuksien mukaan laadittava yhteistyössä henkilön itsensä ja hänen laillisen edustajansa tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön laillisen edustajan taikka hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvan omaisensa tai muun läheisensä sekä vaativan tuen asiantuntijaryhmän kanssa. Ohjelmaa on tarpeen mukaan tarkistettava.

36 §

Aluehallintovirasto voi määrätä erityishuolto-ohjelmaa oikaistavaksi tarpeelliseksi

siaalityöntekijän allekirjoittama tutkimuslausunto, jonka on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa.

Kun tutkimus on suoritettu, päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän on päätettävä, määrätäänkö henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta. Päätös on tehtävä kirjallisesti viimeistään 14 päivän kuluessa tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Päätöksen on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa. Päätös henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta on välittömästi, kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa sen tekemisestä, alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Hallinto-oikeuden tulee käsitellä asia kiireellisenä.

34 §

Erityishuollon yksilölliseksi toteuttamiseksi päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tai sen määräämissä rajoissa toimintayksikön vastaavan johtajan tulee hyväksyä erityishuolto-ohjelma jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten. Ohjelma on mahdollisuuksien mukaan laadittava yhteistyössä henkilön itsensä ja hänen laillisen edustajansa tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön laillisen edustajan taikka hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvan omaisensa tai muun läheisensä sekä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän kanssa. Ohjelmaa on tarpeen mukaan tarkistettava.

36 §

Aluehallintovirasto voi määrätä erityishuolto-ohjelmaa oikaistavaksi tarpeelliseksi

Vahvistettu laki

katsomiltaan osin, milloin henkilö itse tai hänen huoltajansa tai muu edunvalvojansa taikka hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmä katsoo, ettei ohjelma ole tarkoituksenmukainen.

37 §

Jos erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta määrättyä henkilöä tutkittaessa tai hänen hoitoaan ja huolenpitoaan järjestettäessä käy ilmi, että edellytykset määrätä henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta puuttuvat, hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmän tai mielenterveyslain (1116/1990) 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on *hyvinvointialueen* vaativan tuen asiantuntijaryhmän esityksestä heti tehtävä päätös tahdosta riippumattoman erityishuollon lopettamisesta.

38 §

Henkilöä voidaan pitää erityishuollon toimintayksikössä tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevan päätöksen nojalla enintään puolen vuoden ajan. Jos ennen tämän määräajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ovat edelleen olemassa, henkilölle on tehtävä ilman erillistä tutkimukseen määräämistä koskevaa päätöstä 33 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla uusi tutkimus ja hänestä on annettava uusi tutkimuslausunto. Tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisesta erityishuollon toimintayksikössä enintään puolen vuoden ajan on päätettävä 33 §:n 3 momentin mukaisesti kirjallisella päätöksellä ennen kuin puoli vuotta on kulunut tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämisestä. Päätöksen alistamiseen hallinto-oikeudelle sovelletaan 33 §:n 3 momenttia. Tämän jälkeen tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset on selvitettävä vastaavalla tavalla vähintään puolen vuoden välein.

Ehdotus

katsomiltaan osin, milloin henkilö itse tai hänen huoltajansa tai muu edunvalvojansa taikka *päätöksiä tekevä* vaativan *moniammatillisen* tuen asiantuntijaryhmä katsoo, ettei ohjelma ole tarkoituksenmukainen.

37 §

Jos erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta määrättyä henkilöä tutkittaessa tai hänen hoitoaan ja huolenpitoaan järjestettäessä käy ilmi, että edellytykset määrätä henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta puuttuvat, *päätöksiä tekevän* vaativan *moniammatillisen* tuen asiantuntijaryhmän tai mielenterveyslain (1116/1990) 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on vaativan *moniammatillisen* tuen asiantuntijaryhmän esityksestä heti tehtävä päätös tahdosta riippumattoman erityishuollon lopettamisesta.

38 §

Henkilöä voidaan pitää erityishuollon toimintayksikössä tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevan päätöksen nojalla enintään puolen vuoden ajan. Jos ennen tämän määräajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta ovat edelleen olemassa, henkilölle on tehtävä ilman erillistä tutkimukseen määräämistä koskevaa päätöstä 33 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla uusi tutkimus ja hänestä on annettava uusi tutkimuslausunto. Tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisesta erityishuollon toimintayksikössä enintään puolen vuoden ajan on päätettävä 33 §:n 3 momentin mukaisesti kirjallisella päätöksellä ennen kuin puoli vuotta on kulunut tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämisestä. Päätöksen alistamiseen hallinto-oikeudelle sovelletaan 33 §:n 3 momenttia. Tämän jälkeen tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset on selvitettävä vastaavalla tavalla vähintään puolen vuoden välein.

Erityishuollon toimintayksikköön tahdosta riippumatta määrättyllä henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset vaativan tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi erityishuollon kestäessä myös ennen puolen vuoden enimmäisajan täyttymistä. Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on mainittu oikeus sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön lisäksi hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisellaan tai muulla läheisellään. Mikäli aiemmin tehdystä arvioinnista on kulunut alle kuukausi, ja on ilmeistä, että muutosta henkilön tilassa ei ole tapahtunut, voidaan arvio jättää tekemättä. Arvion tekemättä jättämisen peruste on kirjattava asiakasasiakirjoihin.

42 b §

Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala

Erityishuollossa voidaan jäljempänä säädettyin edellytyksin käyttää 42 f–42 n §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä järjestettäessä sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentissa tarkoitettua tehostettua palveluasumista tai 22 §:ssä tarkoitettuja laitospalveluja taikka vastaavia yksityisiä palveluja. Jäljempänä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua muuta kuin lyhytkestoista poistumisen estämistä voidaan käyttää vain tahdosta riippumattomassa erityishuollossa.

Edellytyksenä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lisäksi, että tehostetun palveluasumisen yksiköllä ja laitoksella on käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seurantaa varten.

Jäljempänä 42 f–42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyn lisäksi järjestettäessä erityishuollossa:

1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tai tämän lain 35 §:n 2 momentissa tarkoitettuja

Erityishuollon toimintayksikköön tahdosta riippumatta määrättyllä henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi erityishuollon kestäessä myös ennen puolen vuoden enimmäisajan täyttymistä. Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on mainittu oikeus sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön lisäksi hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisellaan tai muulla läheisellään. Jos aiemmin tehdystä arvioinnista on kulunut alle kuukausi, ja on ilmeistä, että muutosta henkilön tilassa ei ole tapahtunut, voidaan arvio jättää tekemättä. Arvion tekemättä jättämisen peruste on kirjattava asiakasasiakirjoihin.

42 b §

Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala

Erityishuollossa voidaan jäljempänä säädettyin edellytyksin käyttää 42 f–42 n §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä järjestettäessä sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitettua ympärivuorokautista palveluasumista, sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitettuja laitospalveluja tai terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoidoa taikka vastaavia yksityisiä palveluja. Jäljempänä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua muuta kuin lyhytkestoista poistumisen estämistä voidaan käyttää vain tahdosta riippumattomassa erityishuollossa.

Edellytyksenä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lisäksi, että palveluja järjestävällä tai tuottavalla toimintayksiköllä on käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seurantaa varten.

Jäljempänä 42 f–42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyn lisäksi järjestettäessä erityishuollossa:

tua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaali- huollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatti- henkilöitä; tai

2) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 b §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa tai vastaavaa tämän lain 35 §:n 2 momentissa tarkoitettua toimintaa, joka järjestetään sosiaali- huollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatti- henkilöitä.

Lisäksi 3 momentissa tarkoitetuissa toimintayksiköissä voidaan toteuttaa 42 k ja 42 m §:ssä sekä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, jos rajoitustoimenpiteen käytöstä on tehty kirjallinen päätös mainituissa säännöksissä tarkoitettulla tavalla. Jos 3 momentissa tarkoitettussa toimintayksikössä käytetään 42 k tai 42 m §:ssä tai 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksiköllä on oltava käytettävissä 2 momentissa tarkoitettu riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

42 e §

Rajoitustoimenpiteiden käytön arviointi ja vähentäminen

Jos erityishuoltoa annettaessa on käytetty 42 f–42 n §:ssä tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on viipymättä arvioitava rajoitustoimenpiteen käyttöön johtaneita syitä ja keinoja, joiden avulla voidaan jatkossa vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä yksikössä. Jos muussa kuin tahdosta riippumattomassa erityishuollossa olevan henkilön erityishuollossa on käytetty toistuvasti tai pitkäaikaisesti 42 j, 42 l tai 42 m §:ssä tai 42 n §:n 2 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on arvioitava, täyttyvätkö henkilön kohdalla 32 §:n 1 momentissa tarkoitettut edellytykset henkilön määräämiselle tahdosta riippumattomaan erityishuol-

1) sosiaali- huoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tai tämän lain 35 §:n 2 momentissa tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaali- huollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatti- henkilöitä; tai

2) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 b §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa tai vastaavaa tämän lain 35 §:n 2 momentissa tarkoitettua toimintaa, joka järjestetään sosiaali- huollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatti- henkilöitä.

Lisäksi 3 momentissa tarkoitetuissa toimintayksiköissä voidaan toteuttaa 42 k ja 42 m §:ssä sekä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, jos rajoitustoimenpiteen käytöstä on tehty kirjallinen päätös mainituissa säännöksissä tarkoitettulla tavalla. Jos 3 momentissa tarkoitettussa toimintayksikössä käytetään 42 k tai 42 m §:ssä tai 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksiköllä on oltava käytettävissä 2 momentissa tarkoitettu riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

42 e §

Rajoitustoimenpiteiden käytön arviointi ja vähentäminen

Jos erityishuoltoa annettaessa on käytetty 42 f–42 n §:ssä tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on viipymättä arvioitava rajoitustoimenpiteen käyttöön johtaneita syitä ja keinoja, joiden avulla voidaan jatkossa vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä yksikössä. Jos muussa kuin tahdosta riippumattomassa erityishuollossa olevan henkilön erityishuollossa on käytetty toistuvasti tai pitkäaikaisesti 42 j, 42 l tai 42 m §:ssä tai 42 n §:n 2 momentissa tarkoitettua rajoitustoimenpidettä, toimintayksikössä on arvioitava, täyttyvätkö henkilön kohdalla 32 §:n 1 momentissa tarkoitettut edellytykset henkilön määräämiselle tahdosta riippumattomaan erityishuol-

Vahvistettu laki

toon, ja saatettava kysymys tarvittaessa hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi.

80 §

Muuhun kuin 81 a §:ssä tarkoitettuun hyvinvointialueen vaativan tuen asiantuntijaryhmän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuun hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Ehdotus

toon, ja saatettava kysymys tarvittaessa *päätöksiä tekevän* vaativan *moniammatillisen* tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi.

80 §

Muuhun kuin 81 a §:ssä tarkoitettuun *päätöksiä tekevän* vaativan *moniammatillisen* tuen asiantuntijaryhmän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuun hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20